

Oktatási vitanap a Parlamentben

A magyar közoktatás helyzete 1990–1994 címmel 1994. március 30-án vitanapot (országos nyílt napot) szervezett az országgyűlés oktatási, ifjúsági és sportbizottsága a Parlament felsőházi üléstermében. A meghívott 75 szervezetből 61 képviseltette magát 220 fővel, huszonhárman jelezték megszólalási szándékukat. Mindenki egyetértett a nyílt fórum szükségességével, többen fájlalták, hogy erre nem egy parlamenti plenáris ülés keretei között került sor, és hogy nem jóval korábban, már négy éve.

A művelődési tárca álláspontja

Kálmán Attila, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkára bevezetőjében a legnagyobb eredményként azt könyvelte el, hogy a több mint 150 milliárd forinttal gazdálkodó, 200 ezer embert foglalkoztató óriás „vállalat”, a magyar közoktatás megőrizte működőképességét. A minisztérium nem akarja kisajátítani magának a sikert, ám az sem igaz, hogy minden gond a főhivatal vétké: jelentős része örökség, másik része objektív okok következménye, a hiányosságoknak csak harmadik harmadéért felel a kormányzat.

Az államtitkár tényeket rakott egymás mellé mozaikszerűen. Önkormányzati kézbe került a közoktatási intézmények 96 százaléka (2,5–3 százaléka egyházi, 1 százaléka pedig alapítványi és magániskola). A pénzszerzés „kijárásos” gyakorlatánál tisztább viszonyokat teremtett a létszám szerinti normatív finanszírozás. Három törvény született: a közoktatási, a szakképzési és a felsőoktatási törvény. Szabadon lehet iskolát alapítani, megvalósult a tanszabadság. Európai mércével is demokratikus szervezetek az iskolaszékek és a diákönkormányzatok. Új testületek jöttek létre: az *Országos Köznevelési Tanács*, a *Közoktatás-politikai Tanács*, és a *területi oktatási központok* mellé választott csoportok szerveződnek. Az Országos Köznevelési Tanács tagjainak háromnegyed része támogatta a NAT tantervi alapelveit, a kormány is jóváhagyta. Készül a követelményrendszer.

Magára hagyta-e a kormány az oktatást? Kálmán Attila számokkal válaszolt: 1989-ben a

nemzeti össztermék (GDP) mintegy 4,8 százalékat, 1992-ben 7,13 százalékat kapta az ágazat (az 1993-as adat még hiányzik), annak ellenére, hogy a GDP csökkent, és erős az inflációs nyomás. Igaz – ismerte el az államtitkár –, dologi kiadásokra nem jutott elég pénz. Ám azt, ami jutott, igyekeztek hatékonyan felhasználni. Sikertült visszafordítani a kis iskolák körzetesítésének tendenciáját, 180 kis iskola kezdte meg újra a működését jelentős állami támogatással. A tornateremprogramra 722 pályázat érkezett, 343 új tornatermet már átadtak az építők. Ötezer oroszánár kezdte meg, folytatja, illetve fejezte be átképzését, ami évi 400–450 millió forintba került.

Tizenhárom nemzeti és etnikai kisebbségi népcsoport él hazánkban, legnagyobb számban a cigányok. Iskoláztatásukhoz 40 százalékkal több normatív támogatást kapnak, 14 főiskola és egyetem tart fenn nemzetiségi tanszéket. A tehetséggondozást 19 különféle középiskolai, az általános iskolában ennél több verseny szolgálja. Jövőre hazánk ad otthont az európai zeneiskolák találkozójának. Szólt az államtitkár az óvónők felsőfokú végzettségének általánossá tételéről, a dadaképzésről, a fogyatékos gyerekekkel való korai foglalkozás kiépülő lehetőségéről.

Ősztöndíj, pedagógusképzés, továbbképzés szolgálja a határokon túli magyarság kulturális identitásának megőrzését. Tankönyvellátás: 66 kiadó piaci helyzetet teremtett, tavaly 350 millió forint értékben pályázhattak ingyenes (kölcsönadható) tankönyvekre az iskolák. Huszonöt százalékkal nőtt a hitoktatásban részt vevő csoportok száma. Kétszer annyian kezdték meg első évfolyamon tanulmányaikat a pedagógusképző intézetekben, mint korábban.

Hogyan alakult a pedagógusok helyzete? „Megtettük azt, amit lehetett” – mondta Kálmán Attila. Az általános iskolák felső tagozatán 18-ra csökkent a heti kötelező óraszám. Feszültségekkel ugyan, de életbe lépett a közalkalmazotti törvény, javult az átlagbér, 13 havi illetményt kapnak a pedagógusok, jubileumi jutalomra jogosultak. Miközben csökkent a gyerekek száma, három-ezerrel nőtt a pedagógusoké, vagyis javultak az oktatási feltételek.

A MűM a szakképzés helyzetéről

A szakképzés helyzetéről *Benedek András*, a Munkaügyi Minisztérium helyettes államtitkára adott tájékoztatást. Ahhoz képest, hogy a szakképzés a rendszerváltással drámaian válságos helyzetbe jutott, csoda, hogy nem omlott össze, funkciózavarai kezelhetőek, sőt közel a kibontakozás – mondta.

Kiemelte az első szakképzési törvény jelentőségét, elkészültek végrehajtási utasításai is. Ausztriával megkötötték (több szakmára vonatkozóan) a végzettség kölcsönös elismerésének egyezményét, világbanki hitelből 2,5–3 ezer pedagógus Nyugaton kapott továbbképzést. Kiépült, 1991 óta működik országos és megyei szinten a szakképzési alap felhasználásának érdekegyeztető mechanizmusa. A szakképzés mind jobban illeszkedik a munkaerőpiaci igényekhez, ám a pályakezdeők változatlanul nehezen tudnak elhelyezkedni.

A gondok sorát a tanműhelyi háttér összeomlásával folytatta *Benedek András*. Át kell alakítani a finanszírozás rendszerét, biztosítani kell az átjárhatóságot az iskolaszervezetben. Úgy látja, a jogi keretek biztosítékot jelentenek a feladatok megoldására.

Pártvélemények

A parlamenti pártok képviselői közül elsőként *Balla Gábor Tamás* (MDF) kapott szót, sorolta az eredményeket. Kialakult az oktatáspolitikai „infrastruktúrája”. Az oktatás már nem ideológiai tevékenység. Megszűnt az állami monopólium, önkormányzati kézbe kerültek az iskolák. Új iskolaszerkezet jött létre, gazdagabb a választási lehetőség. Az iskolaszékek felállításával a szülők először jutnak meghatározó helyzetbe. A kormány deklarálta a gyermeki jogokat, a törvény kiterjesztette a kötelező általános képzés idejét, az állam kivonult az új szakképzési rendszerből. A tartalmi szabályozás legnagyobb vívmánya, hogy a központi tanterveket kerettantervek váltották fel. A pedagógus közalkalmazottá vált. Nyilvánosságot kapott a közoktatás. Szabadon szerveződhetnek új érdekképviseleti csoportok.

Ám – folytatta – még nem szabadult fel a pedagógusok szellemi kapacitása. Új „babo-

na” a világnézeti semlegesség. Az önkormányzati iskolák újfajta kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. A szerkezeti átalakulás megelőzte a tartalmi szabályozást (a forma a tartalmat). Nem alakult ki együttműködés a kormányzat és az érdekképviseleti szervek között.

Bretter Zoltán (SZDSZ) szerint az oktatás helyzete ma bizonytalanabb, mint 1985-ben volt. Azzal, hogy az iskolák önkormányzati kézbe kerültek, nem javultak működőképességük feltételei, ugyanakkor – a TOK-ok révén – egyfajta „újraállamosítás” vette kezdetét. A kormány szerencsétlenül nyúlt az egyházi iskolák visszaadásához, az egyházakat állandó költségvetési függésbe hozta. Kifogásolta, hogy a NAT első három változatát a minisztérium „lesöpörte az asztalról”, s négy év sem volt elég az új változat kidolgozására. 1990-ben megbomlott a négy és fél évtizedes iskolaszervezet, ám nem született eljárás a feszültségek kezelésére. A normatív finanszírozás korszerűtlen – jelentette ki. A közalkalmazotti bérszabályozás megszüntette a minőség szerinti bérezés lehetőségét. Végül megállapította, hogy a hosszú távú stratégia érdekében a kormány alig tett valamit, rövid távon viszont válsághelyzetet hozott létre. Egyedül a szakképzés eredményeit ismerte el.

A közoktatás válsága a régi rendszer terméke – válaszolta *Kovács Gábor* (KDNP) –, az új rendszer emberközeli hozta az oktatást. Eredményei közül kiemelte a tizosztályos alapiskolát, a tanulószervezetek előnyeit a szakképzésben, a hitoktatás és az erkölcsi nevelés fontosságát és lehetőségeit. Meggyőződése – mondta –, hogy a közalkalmazotti státusz a pedagógusok nagyobb társadalmi megbecsüléséhez vezet, és sajnálatát fejezte ki, hogy a törvény hatálya nem terjed ki az egyházi intézmények dolgozóira.

Jánosi György (MSZP) először a Kálmán Attila által idézett adatokat vitatta. Állította, hogy 1989-ben a GDP 5,6 százaléka jutott oktatásra, s ez mára 5,4 százalékra csökkent. Csökkent a pedagógusbérek reálértéke is, hiszen a 18–20 százalékos béremelést elviszi egyetlen év inflációja, s felröptette a dologi támogatás elmaradását. Elismerte a közoktatási törvény pozitív törekvéseit és elemeit, ám felhívta a figyelmet a feszültségekre. Elsőként a fi-